УДК 101:614.253

Жадько В.А.,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри суспільних дисциплін
Запорізького державного медичного університету
(Запоріжжя, Україна), vit.zhadko@gmail.com
Бідзіля П.О.
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри суспільних дисциплін
Запорізького державного медичного університету
Україна, 69035, м. Запоріжжя, проспект Маяковського, 26

ФІЛОСОФСЬКЕ РОЗУМІННЯ ЗМІСТУ СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ

Стаття присвячена аналізу змісту навчальної дисципліни «соціальна медицина» у відповідності до філософського її розуміння, яке не можна зводити до виключно медико-біологічного розуміння здоров'я людини. Слід виходити з того, що філософія виникла як соціальна форма душевної терапії, визначена насамперед категоріями морально-етичної свідомості. Проблеми зі здоров'ям у людини виникають від того, що вона, будучи автономною індивідуальністю, не знаходить адекватного відгуку в суспільному середовищі, що порушує стан душевної рівноваги, який, у свою чергу, впливає на психофізіологічний тілесний стан. Головна хвороба людства – світоглядне різноголосся між людьми, яке здатна лікувати філософія як вчення про загальнолюдські засади їх суспільного буття. В основу такого бачення проблеми покладена соціокультурна концепція суспільства П. Сорокіна.

Ключові слова: *філософія, соціальне, суспільство, медицина, життя, здоров'я, гідність, безпека.*

Постановка проблеми та її зв'язок із науковими та практичними завданнями

У наш прагматичний час філософія не повинна бути чистою метафізикою, абстрагованою від реальних потреб людини. Особливо в тому, що стосується її здоров'я.

Актуальність теми дослідження

Хотілось би висловити певні міркування відносно змісту соціальної медицини, яка поступово у профільних ВНЗ стає ледь не обов'язковим навчальним предметом. Звідси й непереборне бажання висловити свої міркування під філософським кутом зору. Адже той зміст, який наводиться у робочих програмах фактично всіх медичних вишів, навряд чи відповідає назві вихідних понять. Між тим реальний стан кафедр соціально-гуманітарного спрямування як «непрофільних», «допоміжних», призводить до того, що вони просто зобов'язані підпорядковувати зміст своїх предметів «фундаментальним» і «профільним».

Ступінь розробленості проблеми. Слід зазначити, що для західноєвропейських країн, як і для інших цивілізованих суспільств, аксіоматичним є положення про органічну єдність філософії та інших природознавчих дисциплін, включно з медициною. Не випадково, що там вчені мають науковий статус докторів філософії з відповідної галузі знань. На пострадянському просторі такі традиції відсутні, або ж лише формуються. В Україні є поодинокі випадки, коли до складу кафедр з соціальної медицини входить представник філософського знання. Але досліджень, в яких соціальна медицина викладається під кутом зору розгортання основоположних категорій морально-етичної філософії ще недостатньо.

Так, О. Устінов стверджує: «Говорячи про філософію медицини, необхідно пам'ятати, що медицина, охорона здоров'я і система охорони здоров'я — це зовсім різні поняття. Філософія медицини нерозривно пов'язана із двома основними проблемами — проблемою культури і проблемою цивілізації. Культура, або система цінностей — це система координат, в якій ми визначаємо, що для нас є як мінімум пріоритетним. Цивілізація — це система мотивацій, тобто заради чого відбувається все, що відбувається. Якщо не будуть чітко визначені цивілізаційні цілі у суспільстві, то жодне питання, включаючи питання медицини, охорони здоров'я та системи охорони здоров'я, вирішене не буде» [14, с.9].

Можна стверджувати, що Гельсінська декларація від 2013 р. якраз і підтвердила соціокультурний філософський підхід до визначення світоглядних орієнтирів лікаря. В розділі «Загальні принципи медичних досліджень» зазначено: «Обов'язок лікарів, які проводять медичні дослідження – охороняти життя, здоров'я, гідність, недоторканість, право на самовизначення, недоторканість приватного життя й конфіденційність особистої інформації об'єктів дослідження. Відповідальність за захист суб'єктів дослідження завжди несе лікар або інший медичний працівник, але в жодному така відповідальність не може бути покладена на об'єкта дослідження, навіть якщо він дав на це свою згоду» [15, с.119]. Тобто, культура лікаря має визначатись саме філософським рівнем свідомості лікаря.

У статті «Емпатія та насильство» вчені США Х. Хейв та Б. Гордіджн зазначають: «Емпатія є центральним поняттям медичної етики. …Здатність розуміти відчуття та переживання інших осіб – це те, що робить нас людяними» [6, с.499]. Більше того, вся система управління медичною інформацією, на думку К. Дорея, має підпорядковуватись вимогам «малої етики» відомого філософа П. Рікера. Саме вона «надає відповідний цій меті концептуальний етичний каркас. Ця етична теорія може допомогти гармонізувати самоповагу та піклування у відносинах між пацієнтами та постачальниками медичних послуг і разом з тим формує етику справедливості у публічному здоров'ї» [4, с.531].

Загалом англомовна зарубіжна література з даної проблеми досить обширна. І це зрозуміло, адже там науковці мають ступінь докторів філософії, що й визначає соціокультурну людино-вимірну спрямованість їх досліджень в будь-якій галузі природознавства, яке, згідно історико-філософської традиції, розглядається як тотожне людинознавству. Можемо назвати наукові праці Р.

Кампанера [3], Д. Білкока [1], К. Ромметвейта [10], Б. та М. Станковичів [12], Д. Тейра [13], М. Бунге [2] та ін. Сам факт, що існують спеціальні наукові часописи характеризує тісну синергію філософії та медицини в передових цивілізованих країнах.

Мета дослідження полягає в тому, щоб, спираючись на авторитетні думки видатних мислителів, обгрунтувати зміст поняття «соціальна медицина» як такий, що не зводиться до суто медико-біологічної проблематики.

Виклад основного матеріалу

Оскільки в назві статті йдеться про «філософське розуміння», варто послатись на визначення авторитетного соціального філософа й соціолога XX-го ст. П. Сорокіна. Він стверджував, що одним із структурних елементів соціології є соціальна політика, мета якої «*формування рецептів, показ засобів, користуючись якими, можна і потрібно досягати цілі покращення суспільного життя і людини.* Інакше соціальну політику можна назвати *соціальною медициною або вченням про щастя*» [11, с.30].

Дане визначення можна взяти за основу для наповнення змісту відповідного навчального предмета. Підставою для цього є аксіоматичне, принаймні на словах, визнання представниками всіх природознавчих та суспільно-гуманітарних дисциплін філософії в якості «матері наук». Саме вона підняла рівень пізнавально-пошукового науково-дослідницького мислення на понятійний рівень як рівень, що завершує користування судженнями й умовиводами як попередніми підготовчими формами думки.

Тому перейду до понятійного визначення наведених П. Сорокіним понять, які складають зміст соціальної медицини. Це тим більш важливо й просто необхідно, що він:

По-перше, визначає соціальне явище як «*соціальний зв'язок, що має психічну природу, яка реалізується у свідомості індивідів, виходячи в той же час за змістом і тривалістю за його* (індивіда – авт.) *межі. Це те, що називають «соціальною душею», це те, що інші називають цивілізацією і культурою, це те, що треті визначають терміном «світ цінностей» на противагу світу речей, що утворюють об'єкт наук про природу*. Всяка взаємодія, між ким би вона не відбувалась, раз вона володіє *психічним* характером… - буде соціальним явищем» [11, с.39].

Філософське розуміння даного фрагменту дозволяє зафіксувати в ньому такі важливі аспекти.

1. Взаємодія між людьми в суспільстві має психічну природу.

2. Якщо психофізіологія, умовно кажучи, своїм змістом зобов’язана насамперед тілесній організації людини, то соціальна психологія перебуває як змістовно, так і в часі поза цими межами.

3. Отже, суспільство слід розглядати як феномен «соціальної душі».

4. Внаслідок цього медицина має справу з «втіленою» в організм людини душею, а соціальна медицина з культурою, презентованою «світом цінностей».

5. Як **висновок**: фізіологічне здоров’я людини, як і суспільства в цілому, залежить від того, якою мірою «світ цінностей», що панує в суспільстві, має філософський статус, осмислений філософією, яка у своїй історії якраз і

переймається, за висловом М. Гайдеггера, знаходженням «останніх і граничних» умов, які визначають і існування світобудови, і буття людини як мікрокосму.

Світ цінностей, таким чином, являє собою ніщо інше, як модус того, що професійна медицина як галузь природознавства звично називає здоров'ям в суто біологічному чи психофізіологічному сенсі.

По-друге, вважає, що людина як соціокультурна одиниця має визначатись за допомогою понять соціологічного простору, соціальної дистанції та соціальної позиції. «*1) Соціальний простір – це народонаселення Землі; 2) соціальне положення – це сукупність її зв'язків зі всіма групами населення, в середині кожної з цих груп, тобто з її членами; 3) положення людини в соціальному всесвіті визначається шляхом встановлення цих зв'язків; 4) сукупність таких груп, а також сукупність положень всередині кожної з них складають систему соціальних координат, що дозволяє визначити соціальне положення будь-якого індивіда»* [11, с.299].

Для розробки змісту соціальної медицини у світоглядно-філософському, соціокультурному сенсі потрібно апелювати до соціального становища, в якому перебуває кожен емпірично достовірний індивід, постійно визначаючи його реальні зв'язки в тих суспільних структурах, до яких він входить/належить безпосередньо, та розширюючи їх до соціального простору, який обіймає все людство в цілому. Це вкрай важливо в наш час глобальних екологічних проблем, від яких відійти складно в якомусь ніби «чистому» регіоні. Знов-таки, саме філософія розглядає людину як автономного суб'єкта, в духовному вимірі рівного всесвітній універсальній сутності Буття. Те, що такий підхід не властивий абсолютній більшості людей на Землі, не знімає саме з них відповідальності за власне фізичне здоров'я.

По-третє, виходить із того, що **соціальний простір** багатомірний і багатовимірний. Його потрібно вимірювати як по горизонталі, так і по вертикалі. Саме тому його потрібно піддати соціальній стратифікації або диференціації на певні групи в суспільній ієрархії. Вона є ***постійною*** характеристикою будь-якого організованого суспільства. Якщо так, то **це закон його функціонування як стабільної системи**. Висота ієрархії може визначатись і реально визначається економічною, політичною, професійною стратифікацією. Причому, стабільність має визначатись високою інтенсивністю взаємодій між усіма соціальними стратами суспільства, а не бути раз і назавжди закріплена. В добу СРСР паспорт фіксував приналежність людини до двох основних класів та «гнилого» прошарку між ними, яким вважалась інтелігенція.

Соціальна мобільність означає перехід індивіда або іншого соціального об'єкта з однієї соціальної позиції в іншу. Вона також буває *горизонтальна* і *вертикальна*. Остання може йти вверх або падати, розкладатись, занепадати, дезінтегруватись. Якщо суспільство суто горизонтального типу, то соціальна мобільність в ньому відсутня, нульова. Таким було радянське суспільство, що, врешті, і стало головною причиною його швидкого розпаду. Це закритий тип суспільства. Відкритим є той тип, в якому перехід з одного «поверху» соціальної стратифікації на інший є вільним.

Будуючи сучасне демократичне суспільство, Україна як «соціальна, правова держава» має чітко виконувати норму Статті 3 власної Конституції, зміст якої можна й потрібно брати як філософсько-правове («право – органічна частина філософії» – Гегель) соціальної медицини: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [7, ст.3]. Якщо такої політики немає, то це не вина одних лише керівників держави, як звично стверджувати не просвітленій філософсько-гуманістичним розумом пересічній людині. І не лише їй, на жаль. Провина ще більшою мірою на ній, оскільки вона належним чином не усвідомлює «світ цінностей». Будучи ніби православною, вона не мотивує свою поведінку «Словом Господнім», яким є не слово церковних проповідників, а Слово Розуму, слово філософії. Популяризувавши високі духовні надбання античної філософії, зокрема, Платона, Аристотеля, Епікура, Сенеки, церква не допомогла людству усвідомити, що «храм Божий» це тіло людини, облагороджене духом світо- й самопізнання, а не якісь споруди, в яких відбуваються богослужіння. Це означає, що релігія в філософському розумінні, безумовно, виконує функцію соціальної медицини. Проте релігієзнавство як філософська дисципліна нині не є навіть факультативним навчальним предметом.

Чудову характеристику релігії в її вульгаризованому вигляді дав К. Маркс. Ось вона в повному обсязі: «*Релігійне* убозтво є водночас *вираження* дійсного убозтва і *протест* проти цього дійсного убозтва. Релігія – це зітхання пригніченої тварі, серце безсердечного світу, подібно до того, як вона – дух бездушних порядків. Релігія є *опіум* народу. Знищення релігії, як *ілюзорного* щастя народу, є вимога його *дійсного* щастя. Вимога відмови від ілюзій про своє становище є *вимога відмови від такого становища, яке має потребу в ілюзіях.* …Критика релігії звільняє людину від ілюзій, щоб вона мислила, діяла, будувала свою дійсність як звільнена від ілюзій, як людина, що стала розумною; щоб вона оберталась навколо себе самої і свого дійсного сонця. Релігія є лише ілюзорне сонце, що рухається навколо людини до тих пір, доки вона не починає рухатись навколо себе самої» [9, с.415].

Чи вірно, декларуючи у Статті 3 «найвищі соціальні цінності» ототожнювати відповідальність перед ілюзорним Богом (преамбула до Конституції) з дійсним Розумом, приватизованим на догоду пересічному люду церквою? Адже це він послуговується *опіумом*, хоча саме філософія розкриває йому його дійсний потенціал. (До речі, Ф. Енгельс чітко зазначав, що християнство оформили раби Римської імперії. Чому про це нині забувають колишні комуністи та комсомольці, що займають керівні посади?). Щастя не в ілюзіях, а в дійсному самоствердженні людиною самої себе як суб'єкта власної розумної волі і, відтак, щасливої долі.

<u>По-четверте,</u> стверджує, що у відповідності до того, яка система істини домінує у свідомості суспільства, створюється і відповідний його тип. Провідна роль, цілком природно, належить ***чуттєвій*** соціокультурній домінанті, адже *істини відчуття належать* ***масовій*** *свідомості*. Але саме вона приводить людське суспільство до кризового стану, оскільки підтвердження чуттєвих істин потребує матеріально-виробничої діяльності як головної і провідної.

Істини розуму і віри в нього відходять на задній план, а разом із ними й рівень моральності суспільства, рівень духовної культури. Настає період кризового розвитку суспільства, коли етико-правові норми набувають прагматично-прикладного характеру. «Так, чуттєве суспільство з його чуттєвою етикою підготувало своє добровільне само-підпорядкування грубому насильству. «Звільняючи» себе від Бога (якщо видатні вчені вживають поняття Бога, то це не означає, що вони розуміють його як якогось персоніфікованого суб'єкта світотворчості; це, швидше, повага до почуттів віруючих, з боку яких поваги досить мало – авт.), від усіх абсолютів, від категоричних імперативів, воно стало жертвою відкритого фізичного насильства і обману. Суспільство досягло крайньої точки моральної деградації і нині трагічно розплачується за своє безумство. Його розхвалюваний утилітаризм, практицизм і прагматична доцільність обернулись найнепрактичнішою і неутилітарною катастрофою» [11, с.503].

Причина катастрофи у тому, що на чуттєвій основі неможливо надати розвитку суспільства об'єктивної наукової домінанти. Тому в такому типові суспільства переважає психо-фізіологічна, а не логіко-понятійна соціо-творча складова. Це означає, що в ньому більше тваринного, біо-психофізіологічного, ніж власне соціально-духовного. «Тільки з появою *поняття* і починається *знання* (наука) в строгому сенсі слова. Взаємодія…з того моменту, коли в її потоці з'являється поняття, тобто, коли встановлюється обмін не тільки уявлень, сприймань і т. п., але й обмін понять (засвоєння і передача знань: навчання, наукові відкриття і винаходи і т. ін.), різко відрізняється від всіх інших видів взаємодії і стає винятково людським надбанням. …*Таким чином, світ понять – або логічна взаємодія – інакше – взаємодія понять – ось остаточна ознака чисто соціального (людського) явища*. Звідси само собою випливає визначення соціального явища: *соціальне явище є світ понять, світ логічного (наукового – у строгому сенсі цього слова) буття, який утворюється в процесі взаємодії (колективний досвід) людських індивідів*» [11, с.527].

Принципово важливе визначення змісту поняття ***соціальне явище***. Виявляється, що не будь-яка сукупність людей у певному просторі, об'єднана якимись спільними економічними, політичними, духовно-культурними завданнями, являє собою людський соціум, захищений від свавілля природної вдачі усвідомленням цих завдань. Вони, насамперед, мають бути споріднені змістом понять, які складають зміст «світу цінностей». Тоді це буде соціум, що відповідає предмету соціальної медицини, визначеного П. Сорокіним.

Якщо поглянути на зміст навчального предмета, який пропонується студентам-медикам чи фармацевтам, ми там майже не побачимо «світу цінностей». Наведу одну з робочих програм, складену однією з профільних медичних кафедр України.

Мета курсу – ознайомити студентів із сучасними теоретичними положеннями та практичними програмами в галузі валеології, соціальної медицини та гігієни, соціально-гігієнічними проблемами порушень здоров'я, системою управління охороною здоров'я, основними напрямами організації медичної допомоги населенню. **Завдання курсу**: формування уявлень про місце біологічних, психологічних і медико-соціальних наук в структурі загальних знань про людину; формування основних понять та категорій соціальної медицини й медико-соціальних основ здоров'я; зміцнення і розвиток уявлень про здоров'я людини, його види; формування уявлень про здоров'я як результат соціальної адаптації людини, здоровий спосіб життя, шляхи і засоби підтримки і зміцнення

високої працездатності людини; засвоєння матеріалу про хворобу, хворобливі стани, причини їх виникнення, основні механізми розвитку, прояви і можливі наслідки захворювань; вивчення основних напрямків лікування захворювань, надання першої медичної допомоги в екстрених ситуаціях; засвоєння проявів соціальних небезпек і шляхів їх подолання в сучасному суспільстві. Причому, виділено на дисципліну 102 год., з них 42 год. – аудиторні: лекції та семінари майже порівну. Це програма **інституту людини** Київського університету імені Бориса Грінченка.

Людина – істота політична, в сенсі суспільна. Але ж суспільства далеко не завжди являють собою соціально-духовні форми спільності, скріплені спільною для всього загалу загальною ідеєю. Частіше це сукупність людей, яких насильницькими загарбницькими методами «об'єднали» захищеними державними кордонами, а не вони самі об'єднались задля утвердження спільного «світу цінностей». Це означає, що зміст понять «суспільне» та «соціальне», «суспільство» і «соціум» повністю тотожний. Можна жити спільно в суто механістичному розумінні в сенсі сумісно, в одному просторово-часовому вимірі, але не бути єдиними в духовно-світоглядному сенсі. Ще Аристотель, який визначив людину як політичну істоту, яка знаходить своє завершення в державній організації свого буття з іншими людьми. Але тут виникає проблема, яку він також розкрив. А саме: є держава за ознакою спільної території, а є за суттю, в основі якої спільне і єдине розуміння необхідності жити і діяти відповідно до всієї системи цінностей, які визначають людину як **потенційно** розумно-вольову, а не просто природну істоту. Серед первинних цінностей, безумовно, цінність людського життя. Адже без такого розуміння людиною своєї державно-політичної сутності буде діяти і діє, попри наявність державних форм суспільства, природний закон «око за око, зуб за зуб», якому відповідає принцип «людина людині – вовк».

Вище наведені визначення понять *соціальне явище* та *соціальний зв'язок* якраз і повинні стати головними у визначенні змісту навчальної дисципліни «соціальна медицина», будучи *противагою світу речей, що утворюють об'єкт наук про природу*. Згідно діалектичної методології пізнання розвиток людини відбувається/*здійснюється* через єдність протилежностей природничих і соціально-духовних знань, але при безумовному пріоритеті знань, що визначають «світ цінностей». Це відповідає історії пізнання і головному завданню філософії з її закликом до людини «пізнати саму себе» як насамперед суб'єкта автономно-самодіяльної *розумно впорядкованої волі* і, відповідно, *щасливої долі*. Не слід забувати, що людину створила мова, внутрішньою сутністю якої є пізнавальне мислення, підпорядковане **головній меті: роз'єднаність у часі та просторі перетворити на єдність душевну,** оскільки душа є органом пізнання. Тільки так «світ цінностей» набуде статусу «соціальної душі» як основи суспільства, вже не розділеного егоцентричними інтересами. Тільки таким чином *здійснюється можливість* (пригадайте категорії діалектики: дійсність та можливість) перетворити *потенційно розумне* в **актуально розумно-вольове.**

Звичайно, що кращим варіантом було б викладання такої дисципліни *докторами філософії* з медицини, як це має місце в цивілізованих країнах. У наших умовах, коли ігнорується філософська метафізика як школа формування навичок науково-понятійного способу мислення, може бути варіант проведення

лекцій і семінарів двома викладачами одночасно: представниками філософської і медико-біологічної кафедр. Так викладали філософію, право, теологію і медицину (основні дисципліни) в середньовічних університетах. Студенти, з одного боку, могли безпосередньо спостерігати за протилежними аргументаціями щодо спільних об'єктів аналізу, з другого, могли брати активну участь в обговоренні. Так побудована й система освіти в сучасних високорозвинених країнах. А саме: спочатку фундаментальна гуманітарно-філософська підготовка в коледжах, а потім вже спеціалізація професійна, спрямована на бізнес. До речі, це слово означає *успішна людина.* Чи не в цьому щастя? Здоров'я? І чи можуть такі люди діяти проти інтересів як загально-суспільних, так і власних?

Словник латинської мови визначає такі аспекти слів, спільний корінь яких визначений як «medica, orum – цілющі трави, лікарські рослини»; «medicamen, inis – лікарське зілля, цілющий засіб, ліки; …отрута, отруєний напій; …магічний засіб, чудодійний напій»; «medicamentosus – цілющий, зцілювальний»; «medicates, us – чарівний засіб, чародійство, чари» [4, с.624].

Цілком очевидно, що зцілити людину можна не лише лікарським зіллям, але й магічною силою істинного слова. Тим паче, що лікарські трави, лікарське зілля відкривають свої цілющі властивості завдяки пізнанню їх чудодійних складових. Лікує людину її любов до знань про ці властивості. Цілюще те, що має ціль вилікувати. Хоча можна й отруїти.

Аналогічно зі змістом «соціальне». Це щось спільне, загальне, єдине, споріднене в різноманітному, яке і знаходить мислення. А загальне – це родова ознака закону. Загальне – це людський загал, споріднений любов'ю до знань про нього, тобто філософією як любов'ю до мудрості, до знань про загальне.

Якщо розглянути значення, які надала йому латинська мова, то це «socialis, e – товариський, приятельський, дружелюбний; суспільний, комунікабельний; союзний, союзницький»; «societas, atis – спільнота, загальне; товариство, об'єднання» [4, с.936-937].

Щоб спільно викладати соціальну медицину, має бути не абстрактний колектив якогось навчального закладу, а цілісний, товариський, дружній. Друг – це друге Я. Якщо працювати в цьому напрямку, можна вдосконалюватись в адекватному людському покликанню напрямку. Якщо ж ділити навчальні предмети на основні та другорядні, допоміжні, вийде розбрат, спричинений директивами «зверху», починаючи з деканатів.

На завершення. Шлях досконалості передбачає духовно-пізнавальний розвиток людини, як відзначав К. Маркс, «без будь-якого наперед заданого масштабу». Тому вкрай важливо бути в стані *незнання*, а не знання. Адже, як відзначав Геракліт, багатознайство розуму не навчає, а Сократ наголошував, що знає лише те, що нічого не знає. Тобто, треба бути в стані пізнання – цей стан для людини є дивовижним: в ньому вона вільна від власної тілесності, фізіологічності, обтяженості необхідністю. Це означає, що тіло перебуває в здоровому стані, адже його наповнює здоровий дух світопізнання як самопізнання і навпаки. Д. Локк працю «Думки про виховання» починає з першого параграфу: «Здоровий дух у здоровому тілі – ось короткий, але повний

опис щасливого стану в цьому світі. Хто володіє тим і іншим, тому залишається бажати небагато; а хто позбавлений хоча б одного, тому малою мірою може компенсувати що б то не було інше» [8, с.412].

Таким чином, зміст поняття «соціальна медицина» в його філософському розумінні має включати в себе зміст визначення поняття «соціальне», яке включає в себе насамперед повагу до людської гідності та достоїнства, без якої суспільство та його структури всього лише механічна сукупність індивідів, а не основний засіб розвитку здібностей, здатних забезпечити кожній людині щасливе життя.

Висновки. 1. Проблема здоров'я людини не може вирішуватись окремо від здоров'я суспільства в цілому. А останнє визначається не тільки розвиненістю державної системи його охорони. Навряд чи варто давати цей напрямок розвитку суспільства якомусь відомству або системі навчальних закладів медико-фармацевтичного профілю. Чи не в цих закладах ледь не найбільшою мірою процвітає корупція, хабарництво, окозамилювання? І чи не у Міністерстві охорони здоров'я маємо постійну зміну керівництва на тлі відсутності реформ? Це справа загальносуспільна і загальнодержавна. Що, власне, і записано у Ст.3 Конституції України: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні ***найвищою*** (курсив наш – авт.) соціальною цінністю» [7].

2. Якщо *визнаються,* то цілком очевидно, що змістом не лише навчальної дисципліни «соціальна медицина», але й соціальної політики держави, оскільки вона входить до неї, має бути зміст наведеної конституційної норми. Тобто, слід розглядати проблему людини під кутом зору усіх вимірів її буття, коротко визначеного зазначеними поняттями, що складають ядро «світу цінностей». А це предмет філософського аналізу, адже саме філософія чітко, з самого початку виникнення і протягом всього періоду свого розвитку визначала напрям пізнання людини, достойної свого еволюційного покликання. Останнє зі всією очевидністю знайшло своє формулювання у «Загальній декларації прав людини», прийнятій 10 грудня 1948 року ООН. Перша стаття гласить: «***Всі люди народжуються вільними і рівними у своєму достоїнстві та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні вчиняти стосовно один одного в дусі братерства***». Гідність – це синонім достоїнства.

Напрямки подальшого дослідження. Оскільки в Україні діє закон про обов'язкову загальну шкільну освіту, а кількість вищих навчальних закладів сягає декількох сотень, що не має аналогів у Європі, цілком очевидно, що зміст всіх освітніх дисциплін має спрямовуватись на людину як суб'єкта автономної самодіяльності. Це вихідна аксіома, з якої був започаткований пізнавальний етап її розвитку, що змінив збиральницький, в якому вона була всього лише придатком певного біогеоценозу. Але для реалізації такого напрямку слід також звернути серйозну увагу на прадавній навчально-освітній філософський принцип, згідно якого «вихователь/вчитель сам має бути вихованим» світлом знань про буття речей, а не світом речей, що затьмарюють світло. Сприяти цьому може також концепція соціальної стратифікації, запропонована П. Сорокіним. Для цього потрібно, щоб соціалізація людини, починаючи з

дитячого віку, відбувалась у споріднених за душевними інтересами колективах. Тільки перебування в них формує «світ цінностей», забезпечуючи не лише моральне, але й фізіологічне здоров'я.

Список використаних джерел

1. Bulcock, Jennifer A. Introduction to a Collection of Issues within Bioethics, Philosophy of Medicine, and Philosophy of Psychiatry / A. Bulcock, Jennifer. – J. Med Philos, 38(2): 83-90. – 2013.

2. Bunge M. Medical Philosophy: Conceptual Issues in Medicine / M. Bunge. – World Scientific Publishing Compane; 1 ed., 288 p. – 2013.

3. Campaner R. Philosophy of Medicine: Causality, Evidence and Explanation / R. Campaner. – Bologna: Archetipo Libri, 2012/ - 171 p.

4. Dorey C.M. Rethinking the approach to health information management through narration: pertinence of Ricoer's 'little ethics' / C.M.Dorey. – Medical Health Care and Philos, 2016. – pp.531-543.

5. Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь / И.Х. Дворецкий. - // Изд. 2-е перераб. – М., «Русский язык», 1976. – 1096 с.

6. Have ten Henk, Gordijn B. Empathy and violence / Henk ten Have, B. Gordijn. - Medical Health Care and Philos, 2016. – pp.499-500.

7. Коментар до Конституції України. – К.: Вид-во Ін-ту закон-ства Верховної Ради України. – 1996.

8. Локк Д. Мысли о воспитании / Д. Локк. – В кн.: Сочинения: В 3 т. / Пер. с англ и лат. – М.: Мысль, 1988. – С.407-608.

9. Маркс К. К критике гегелевской философии права. Введение / Маркс К. – В кн.: К. Маркс, Ф. Энгельс. Сочинения. Изд. Второе. – М., Госполитиздат, 1955. – Т.1. – С.414-429.

10. Rommetveit K., Scully J.L., Porz R. The role of moral imagination in patiens decision-making process / K.Rommetveit, J.L. Scully, R. Porz. – The Journal of Medicine and Philosophy, 38(2): 160-172. – 2013.

11. Сорокин П.А. Человек. Цивилизация. Общество / П.А. Сорокин. // Общ. ред., сост. И предисл. А.Ю. Согомонов: Пер. с англ. – М.: Политиздат, 1992. – 543 с.

12. Stankovic B., Stankovic M. Educating about biomedical research ethics / B. Stankovic, M. Stankovic. – Medicine, Health Care and Philosophy, Volume 17, Issue 4, pp.541-548. – 2014.

13. Teira D. Philosophy of Medicine: Causality, Evidence and Explanation / D. Teira. – International Studies in the Philosophy of Science 27 (4): 456-458. – 2014.

14. Устінов О. Філософія медицини XXI сторіччя: українські реалії. – Український медичний часопис. - № 1 (93) – I/II. – 2013 г. – С.8-9.

15. Хельсинская декларация Всемирной медицинской ассоциации «Этические принципы медицинских исследований с участием человека как субъекта исследования». – Клиническая информатика и Телемедицина, 2014. – Т.10. – Вып.11. – С.119-122.

REFERENCES

1. Bulcock, Jennifer A. Introduction to a Collection of Issues within Bioethics, Philosophy of Medicine, and Philosophy of Psychiatry / A. Bulcock, Jennifer. – J. Med Philos, 38(2): 83-90. – 2013.

2. Bunge M. Medical Philosophy: Conceptual Issues in Medicine / M. Bunge. – World Scientific Publishing Compane; 1 ed., 288 p. – 2013.

3. Campaner R. Philosophy of Medicine: Causality, Evidence and Explanation / R. Campaner. – Bologna: Archetipo Libri, 2012/ - 171 p.

4. Dorey C.M. Rethinking the approach to health information management through narration: pertinence of Ricoer's 'little ethics' / C.M.Dorey. – Medical Health Care and Philos, 2016. – pp.531-543.

5. Dvoretsky I. H. Latin-Russian dictionary / I. H. Dvoretsky.- // Ed. 2nd Rev. – M., "Russian language", 1976. – 1096 p.

6. Have ten Henk, Gordijn B. Empathy and violence / Henk ten Have, B. Gordijn. - Medical Health Care and Philos, 2016. – pp.499-500.

7. Review of the Ukraine Constitution. – K.: Publisher of the Supreme Council legislation institute of Ukraine. – 1996.

8. D. Locke Thoughts about breeding / D. Locke. – In the book: Works: In 3 volumes / Tr. from English and Latin. – M.: Thought, 1988. – P. 407-608.

9. Marx, K. Due to Hegel's philosophy law critique. Introduction / Marx K. – In the book : K. Marx, F. Engels. Works. Ed. Second. – M., Gospolitizdat, 1955. – Vol. 1. – P.414-429.

10. Rommetveit K., Scully J.L., Porz R. The role of moral imagination in patiens decision-making process / K.Rommetveit, J.L. Scully, R. Porz. – The Journal of Medicine and Philosophy, 38(2): 160-172. – 2013.

11. Sorokin P. A. Person. Civilization. Society / P. A. Sorokin. // Common. ed., comp. And Foreword. A. Y. Sogomonov: Tr. from English. – M.: Politizdat, 1992. – 543 p.

12. Stankovic B., Stankovic M. Educating about biomedical research ethics / B. Stankovic, M. Stankovic. – Medicine, Health Care and Philosophy, Volume 17, Issue 4, pp.541-548. – 2014.

13. Teira D. Philosophy of Medicine: Causality, Evidence and Explanation / D. Teira. – International Studies in the Philosophy of Science 27 (4): 456-458. – 2014.

14. Ustinov O. Philosophy of XXI century Medicine: Ukrainian realities. – Ukrainian medical timejournal. – N. 1 (93) – I/II. – 2013. – P. 8-9.

15. Helsinki Declaration of the world medical Association "Ethical principles of the medical research involving human as investigating subject". – Clinical Informatics and Telemedicine, 2014. – V. 10. – Vol.11. – P. 119-122.

ЖАДЬКО В.А., *доктор философских наук, профессор, профессор кафедры социальных дисциплин, Запорожский государственный медицинский университет, (Запорожье, Украина)* vit.zhadko@gmail.com

БИДЗИЛЯ П.Е., *кандидат исторических наук, доцент, доцент кафедры общественных дисциплин Запорожского государственного медицинского университета, Украина, 69035, г. Запорожье, проспект Маяковского, 26.*

ФИЛОСОФСКОЕ ПОНИМАНИЕ СОДЕРЖАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ МЕДИЦИНЫ

Статья посвящена анализу содержания учебной дисциплины «социальная медицина» в соответствии с её философским пониманием, которое нельзя сводить к исключительно биомедицинским содержанием здоровья человека. Следует исходить из того, что философия возникла как социальная форма душевной терапии, которую представляют прежде всего категории морально-этического сознания. Проблемы со здоровьем у человека возникают от того, что он, будучи автономной индивидуальностью, не находит адекватного отзыва в общественной среде, что нарушает состояние душевного равновесия, которое отрицательно влияет на психофизиологию. Главная болезнь

человечества – мировоззренческие разногласия между людьми, которые в состоянии лечить философия как учение об общих основаниях общественного бытия. В основу такого видения проблемы взята социокультурная концепция общества П. Сорокина.

Ключевые слова: *философия, социальное, общество, медицина, жизнь, здоровье, достоинство, безопасность.*

Zhadko Vitaliy, *Doctor of philosophical Sciences, Professor, Professor Department of social Sciences of Zaporozhye state medical University. vit.zhadko@gmail.com. Ukraine, 69035, Zaporizhzhia, Mayakovsky Avenue, 26.*

Bidzilya Petro, *candidate of historical Sciences, associate Professor, associate Professor Department of social Sciences of Zaporozhye state medical University Ukraine, 69035, Zaporizhzhia, Mayakovsky Avenue, 26*

PHILOSOPHICAL UNDERSTANDING OF THE SOCIAL MEDICINE MEANING

This article is devoted to the analysis of the "social medicine" discipline's content in accordance with its philosophical understanding that cannot be reduced particularly to a biomedical maintenance of human health. P. Sorokin socio-cultural concept of the society is taken as the basis of this vision. Health problems in humans arise from the fact that she is as an autonomous personality, doesn't find an adequate response to the social environment that affects the state of mental equilibrium, which, in turn, influences on the psycho-physiological body state. The main humanity disease is the ideological differences between people, where philosophy is able to treat as the doctrine about universal principles of their social life.

Keywords*: philosophy, social, society, medicine, life, health, dignity, safety.*

Жадько В.А. Філософське розуміння змісту соціальної медицини / Жадько В.А., Бідзіля П.О. // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: збірник наукових праць, вип. №69 (1). – Запоріжжя: ЗДІА, 2017. С. 77 – 84.